Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 17 september 2015*

”Överklagande — Konkurrens — Konkurrensbegränsande samverkan — Marknaden för paraffinvax — Marknaden för råparaffin — Överträdelse som begåtts av ett dotterbolag som är helägt av moderbolaget — Presumtion om moderbolagets avgörande inflytande över dotterbolaget — Ansvar för moderbolaget som endast följer av dess dotterbolags rättsstridiga beteende — Dom om att dotterbolagets böter ska nedsättas — Effekter på moderbolagets rättsliga ställning”

I mål C-597/13 P,

angående ett överklagande enligt artikel 56 i stadgan för Europeiska unionens domstol, som ingavs den 22 november 2013,

Total SA, Courbevoie (Frankrike), företrätt av É. Morgan de Rivery och É. Lagathu, avocats,

klagande,

i vilket den andra parten är:

Europeiska kommissionen, företrädd av É. Gippini Fournier och P. Van Nuffel, båda i egenskap av ombud,

svarande i första instans,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden T. von Danwitz samt domarna A. Rosas, E. Juhász (referent), D. Šváby och A. Prechal,

generaladvokat: N. Wahl,

justitiesekreterare: handläggaren V. Tourrès,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 15 januari 2015,

och efter att den 26 mars 2015 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

* Rättegångsspråk: franska.

Dom

1 Total SA (nedan kallat Total) har yrkat att domstolen ska upphäva den av Europeiska unionens tribunal meddelade domen Total/kommissionen (T-548/08, EU:T:2013:434) (nedan kallad den överklagade domen). Tribunalen har i denna dom ogillat Totals talan. Talan innehöll i första hand yrkande om delvis ogiltigförklaring av kommissionens beslut K(2008) 5476 slutlig av den 1 oktober 2008 om ett förfarande enligt artikel [81 EG] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende COMP/39.181) – Ljusvax) (sammanfattning offentliggjord i EUT C 295, 2009, s. 17) (nedan kallat det omtvistade beslutet) samt i andra hand yrkande om att de böter som ålagts Total ska upphävas eller nedsättas.

Bakgrunden till tvisten och det omtvistade beslutet

2 I den överklagade domen anges följande:

”1 [Europeiska kommissionen] konstaterade, genom [det omtvistade beslutet], att sökanden … och dess helägda dotterbolag, Total France SA [(nedan kallat Total France)], tillsammans med andra bolag hade åsidosatt artikel 81.1 [EG] och artikel 53.1 i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) [av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3)], genom att delta i en kartell på marknaden för paraffinvax inom EES och på den tyska marknaden för råparaffin.

2 [Det omtvistade beslutet] riktar sig till följande företag …, samt [Total] och dess dotterbolag …

3 Paraffinvax tillverkas ur råolja i raffinaderier. Det används för tillverkning av olika produkter, t.ex. stearinljus, kemikalier, däck och fordonsrelaterade produkter, och används också i gummi-, förpackningss-, lim- och tuggummiindustrin (skäl 4 i [det omtvistade beslutet]).

4 Råparaffin är den råvara som behövs för tillverkning av paraffinvax. Det tillverkas i raffinaderier som en biprodukt vid produktion av basoljor från råolja. Det säljs också till slutkunder, exempelvis till tillverkare av spånskivor (skäl 5 i [det omtvistade beslutet]).

5 Kommissionen inledde sin undersökning efter det att [ett bolag], genom skrivelse av den 17 mars 2005, informerat den om att det förelåg en konkurrensbegränsande samverkan … (skäl 72 i [det omtvistade beslutet]).

6 Den 28 och den 29 april 2005 genomförde kommissionen, med tillämpning av artikel 20.4 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 [EG] och 82 [EG] (EGT L 1, 2003, s. 1), inspektioner på plats hos … Total [France] (skäl 75 i [det omtvistade beslutet]).

7 Vad rör Total France genomfördes inspektionerna med stöd av kommissionens beslut av den 18 april 2005, i vilket [Total] och samtliga företag som [Total] direkt eller indirekt kontrollerar, däribland Total France, skulle underkasta sig en inspektion i enlighet med artikel 20.4 i förordning nr 1/2003 ...

8 [Kommissionens beslut om inspektionen av den 18 april 2005] delgavs Total France den 28 april 2005. Det delgavs inte [Total].

9 Kommissionen begärde den 3 november 2005 och den 27 november 2006 upplysningar från Total France. Bolaget efterkom denna begäran den 23 december 2005 respektive den 13 december 2006. Den 30 januari 2007 ställde kommissionen kompletterande frågor till Total France, vilka bolaget besvarade den 4 april 2007.

10 Den 29 maj 2007 riktade kommissionen ett meddelande om invändningar till [de personer som det omtvistade beslutet är riktat till], däribland Total och Total France (skäl 85 i [det omtvistade beslutet]).

11 I skrivelse av den 13 augusti 2007 besvarade [Total] meddelandet om invändningar ...

12 Den 10 och den 11 december 2007 genomförde kommissionen ett muntligt hörande i vilket [Total] deltog.

13 Kommissionen begärde därefter vid upprepade tillfällen upplysningar från [Total]. Den 21 december 2007 och den 29 maj 2008 begärdes upplysningar om [Totals] och Total Frances årsomsättning på marknaderna för paraffinvax och råparaffin. Den 4 april 2008 begärdes upplysningar om faktiska omständigheter rörande den överträdelse som Total France deltagit i. [Total] svarade den 20 februari, den 8 april respektive den 10 juni 2008, varvid bolaget samtidigt angav att det inte kände till de omständigheter som lades Total France till last.

14 Enligt [det omtvistade beslutet] deltog anställda hos Total France direkt i överträdelsen under hela perioden. Kommissionen höll således Total France direkt ansvarigt för kartellen (skälen 555 och 556 [i det omtvistade beslutet]). Kommissionen angav att [Total] innehade minst 98 procent av aktiekapitalet i Total France mellan år 1990 och tidpunkten för överträdelsens upphörande. Kommissionen konstaterade att det därför kunde presumeras att [Total] utövade ett avgörande inflytande över Total France, eftersom de båda bolagen utgör ett och samma företag (skälen 557–559 i [det omtvistade beslutet]). Som svar på en skriftlig fråga från tribunalen om övriga delägare i Total France angav [Total] att det även innehar resten av aktiekapitalet, fast indirekt. Under förfarandet framkom således att Total France var ett helägt dotterbolag till [Total] under den omtvistade perioden.

15 De böter som ålades i förevarande fall beräknades på grundval av riktlinjerna för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 23.2 a i förordning nr 1/2003 (EUT C 210, 2006, s. 2) …, vilka var i kraft den dag då meddelandet om invändningar delgavs [de personer som det omtvistade beslutet är riktat till]."

3 I artiklarna 1 och 2 i det omtvistade beslutet föreskrivs följande:

"Artikel 1

Följande företag har överträtt artikel 81.1 [EG] och, från och med den 1 januari 1994, artikel 53 i EES-avtalet, genom att under de angivna perioderna delta i en fortlöpande överenskommelse och/eller ett samordnat förfarande inom paraffinvaxsektorn på den gemensamma marknaden och från och med den 1 januari 1994 inom EES:

...

[Total France]: 3 september 1992–28 april 2005, och

[Total]: 3 september 1992–28 april 2005.

För följande företag inbegrep denna överträdelse för de angivna perioderna även råparaffin som såldes till slutkunder på den tyska marknaden:

…

[Total France]: 30 oktober 1997–12 maj 2004, och

[Total]: 30 oktober 1997–12 maj 2004.

Artikel 2

För de överträdelser som anges i artikel 1 åläggs följande böter:

…

[Total France] gemensamt och solidariskt ansvarigt med [Total]: 128 163 000 [euro].”

4 Kommissionen konstaterade i skäl 577 i det omtvistade beslutet att de flesta av Totals argument rör dotterbolagets förmåga att agera självständigt inom ramen för sin löpande affärsverksamhet. I skäl 578 i det omtvistade beslutet gjorde kommissionen bedömningar som rör begreppet ”självständiga åtgärder” vad avser ett dotterbolags verksamhet. Kommissionen angav bland annat att ”[e]tt faktiskt utövande av ett avgörande inflytande över ett dotterbolags affärspolitik [inte kräver] deltagande i den dagliga ledningen av dotterbolaget”.

5 I samma skäl tillade kommissionen följande:

”[Total] har medgett att [det] sköter den institutionella samordningen och kontrollerar den strategiska inriktningen och har rätt att godkänna eller förkasta de viktigaste investeringarna och alla större ändringar av verksamheten inom koncernen. Detta visar att [Total], i egenskap av moderbolag, har ett intresse i och har betydelse för sina dotterbolag i egenskap av aktieägare som vill skydda sitt ekonomiska intresse som ägare och sitt intresse på det affärsstrategiska området. [Total] har även räknat upp ett antal övriga områden, såsom personalpolitik, hållande av koncernredovisning, fastställande av koncernens skattepolitik och vissa andra operativa horisontella uppgifter, såsom industriell säkerhet, miljö, etiskt försvarbar kapitalförvaltning, finansieringsverksamhet och liknande, som [Total] sköter för hela koncernens räkning.”

6 I skälen 579-582 i det omtvistade beslutet prövade kommissionen Totals argument om att det inte förekommer något överlappande ledningsansvar mellan moderbolaget och dotterbolaget, eftersom dotterbolaget aldrig fått några instruktioner från moderbolaget om dess marknadspolicy avseende paraffinvax, dotterbolaget aldrig underrättat moderbolaget om sin verksamhet på den aktuella marknaden och, slutligen, att paraffinvax är ett affärsområde av marginell betydelse, såväl för dotterbolaget som för moderbolaget. I skäl 585 i det omtvistade beslutet drog kommissionen slutsatsen att vad Total anfört inte brutit presumtionen om att det, genom sitt direkta eller indirekta innehav av i stort sett hela aktiekapitalet, utövar ett avgörande inflytande över sitt dotterbolag Total France.

Den överklagade domen

7 Total väckte talan genom ansökan som ingavs till tribunalens kansli den 16 december 2008. Total yrkade i första hand att det omtvistade beslutet skulle ogiltigförklaras i den del som rör bolaget. Total anförde sju grunder till stöd för detta yrkande. Total yrkade i andra hand också undanröjande eller nedsättning av det bötesbelopp som solidariskt hade ålagts bolaget och Total France. Total anförde två grunder för detta andrahandsyrkande. Total gjorde härvid gällande att bolaget inte kunde utöva ett avgörande inflytande över sitt dotterbolags beteende och att dotterbolaget således agerade självständigt på marknaden. Eftersom Total inte själv varit inblandat i den påtalade kartellen kunde det inte hållas ansvarigt för sitt dotterbolags rättsstridiga beteende. Total ifrågasatte dessutom kommissionens beräkning av hur länge dess dotterbolag deltagit i överträdelsen. Genom den överklagade domen ogillade tribunalen talan såvitt avsåg samtliga dessa grunder.

8 I punkt 73 i den överklagade domen upprepade tribunalen ordagrant kommissionens bedömning i skäl 578 i det omtvistade beslutet. I punkterna 74-99 i den överklagade domen prövade tribunalen vart och ett av Totals argument rörande sitt dotterbolags självständiga beteende och i punkt 102 i den överklagade domen förklarade tribunalen att kommissionen hade gjort rätt när den ansåg att Total inte vederlagt presumtionen om att det utövar ett avgörande inflytande över sitt dotterbolags affärspolitik.

9 I punkterna 215-219 i den överklagade domen prövade tribunalen Totals argument om hur länge dess dotterbolag deltagit i överträdelsen. I punkt 224 i den överklagade domen slog tribunalen fast följande:

”När det gäller utövandet av tribunalens obegränsade behörighet finner tribunalen att [Total] inte har påvisat något felaktigt eller oriktigt i det [omtvistade] beslutet som kan utgöra skäl att undanröja de böter som ålagts [Total] eller att sätta ned bötesbeloppet. Tribunalen anser även att bötesbeloppet, mot bakgrund av alla omständigheter i målet, i synnerhet allvaret och varaktigheten av den överträdelse som [Total] gjort sig skyldig till, är skäligt.”

Domen Total Raffinage Marketing/kommissionen (T-566/08)

10 I domen Total Raffinage Marketing/kommissionen (T-566/08, EU:T:2013:423), som meddelades samma dag som den överklagade domen i förevarande mål satte tribunalen ned de böter som ålagts Total France, vars rättigheter övertagits av Total Raffinage Marketing SA, till 125 459 842 euro, samtidigt som den i övrigt ogillade den talan som sistnämnda bolag väckt parallellt med sitt moderbolag Totals talan. Tribunalen ansåg att kommissionen hade åsidosatt principerna om proportionalitet och likabehandling när den fastställde den multiplikationskoefficient som skulle återspegla varaktigheten på Total Frances deltagande i överträdelsen, och likställde en deltagandeperiod på 7 månader och 28 dagar (för paraffinvax) respektive en deltagandeperiod på 6 månader och 12 dagar (för råparaffin) med ett helt års deltagande. I den överklagade domen har tribunalen däremot inte på motsvarande sätt satt ned Totals böter.

Prövning av överklagandet

11 Överklagandet vilar på sex grunder. Total har i den första och den tredje grunden gjort gällande att tribunalen, trots att Totals ansvar helt hänförs till dess dotterbolag, inte medgett Total samma nedsättning av bötesbeloppet som den tillämpat vad avser dess dotterbolag. Tribunalen har således utan rättslig grund gjort Totals påföljd strängare. Total har i sin andra grund hävdat att tribunalen gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att inte ogiltigförklara det omtvistade beslutet med anledning av att kommissionen åsidosatt sin motiveringsskyldighet. Total har i den fjärde, femte och sjätte grunden, vilka anförts i andra hand, begärt att domstolen, med tillämpning av sin behörighet att ändra beslut och med hänsyn till samtliga omständigheter i målet, ska fastställa Totals böter till samma belopp som ålagts dess dotterbolag.

12 Domstolen kommer först att pröva den andra grunden och därefter den första och den tredje grunden, vilka kommer att prövas tillsammans.

Den andra grunden

Parternas argument

13 Total har hävdat att tribunalen vid sin laglighetsprövning gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att inte ogiltigförklara det omtvistade beslutet med anledning av att kommissionen åsidosatt sin motiveringsskyldighet. Kommissionen har nämligen inte prövat Totals argument för att bryta presumtionen om att det utövar ett avgörande inflytande över sitt dotterbolags affärspolitik.

14 Enligt Total finns det stora likheter mellan förevarande mål och det mål som ledde till dom Elf Aquitaine/kommissionen (C-521/09 P, EU:C:2011:620, punkt 167) och det krävdes således att kommissionen gav en mer utförlig motivering till varför den ansåg att de av Total framlagda uppgifterna inte var tillräckliga för att bryta presumtionen. Total menar att bolaget anfört ett antal bevis härför, såsom att dess dotterbolag är självständigt och att dotterbolaget inte informerat moderbolaget om sin verksamhet på marknaden samt att det saknas anvisningar från moderbolaget till sitt dotterbolag vad avser dotterbolagets verksamhet. Kommissionen har inte uttalat sig om denna bevisning, vilket innebär att den inte uppfyllt sin motiveringsskyldighet, vilket strider mot en väsentlig formföreskrift. Detta är en omständighet som omfattas av tvingande rätt och som tribunalen är skyldig att behandla ex officio (se dom Siemens m.fl./kommissionen, C-239/11 P, C-489/11 P och C-498/11 P, EU:C:2013:866, punkt 321).

15 Eftersom tribunalen inte har kunnat identifiera några punkter i det omtvistade beslutet som kan anses ge ett utvecklat svar på Totals argument, borde den, enligt Total, ex officio ha tagit upp grunden om bristande motivering av det omtvistade beslutet och ogiltigförklarat detta beslut. Tribunalen har istället, i punkterna 75-102 i den överklagade domen, ersatt kommissionens bristande bedömning på dessa punkter med sin egen bedömning av desamma.

16 Kommissionen anser att denna grund inte kan upptas till sakprövning, eftersom Totals syfte med grunden är att ändra tvisteföremålet från vad som behandlades i förfarandet vid tribunalen genom att nu för första gången, vid domstolen, ta upp en grund som rör bristande motivering av det omtvistade beslutet. Enligt kommissionen kan unionsdomstolen ex officio ta upp en grund om bristande motivering, eftersom en sådan grund omfattas av tvingande rätt. Detta innebär emellertid inte att tribunalen ex officio måste pröva samtliga aspekter av motiveringen till ett beslut som inte anförts vid den, vid äventyr av att domstolen upphäver tribunalens dom.

17 Kommissionen har anfört att den bevisning som Total har åberopat - det vill säga att dess dotterbolag är självständigt i ekonomiskt hänseende, att dotterbolaget har en egen lokal ledning, att det inte förekommit någon kommunikation mellan moderbolaget och dess dotterbolag om dotterbolagets verksamhet och att dotterbolagets verksamhet är av marginell betydelse för moderbolagets omsättning som omfattas av överträdelsen – är argument som redan förekom i fjärde grunden i talan om ogiltigförklaring vid tribunalen och som går ut på att kommissionen gjort sig skyldig till en uppenbart oriktig bedömning i det omtvistade beslutet och inte på att beslutet är bristfälligt motiverat. Tribunalen har prövat dessa grunder som var avsedda att bryta presumtionen om ett avgörande inflytande. Tribunalen hade således vid prövningen av denna grund för talan att pröva en fråga i sak och inte en fråga som rör motiveringen.

Domstolens bedömning

18 Enligt domstolens praxis utgör skyldigheten att motivera unionens rättsakter enligt artikel 296 andra stycket FEUF en väsentlig formföreskrift som ska särskiljas från frågan huruvida motiveringen är välgrundad, vilken ska hänföras till frågan huruvida den omtvistade rättsakten är lagenlig i materiellt hänseende (se dom Elf Aquitaine/kommissionen, C-521/09 P, EU:C:2011:620, punkt 146 och där angiven rättspraxis, och dom Gascogne Sack Deutschland/kommissionen, C-40/12 P, EU:C:2013:768, punkt 46).

19 I förevarande fall ifrågasatte Total vid tribunalen bedömningen, i punkt 578 i det omtvistade beslutet, av de uppgifter som Total hade åberopat för att bryta presumtionen om avgörande inflytande. Total hävdade att kommissionen felaktigt avfärdat de uppgifter som bolaget åberopat för att visa att det saknar avgörande inflytande över sitt dotterbolags beteende på marknaden, dock utan att göra gällande att kommissionen härvid åsidosatt sin motiveringsskyldighet i det omtvistade beslutet.

20 Det framgår av punkt 8 ovan att tribunalen, efter att ordagrant ha upprepat kommissionens bedömning i skäl 578 i det omtvistade beslutet, i punkterna 74-99 i den överklagade domen, prövade vart och ett av Totals argument rörande dotterbolagets självständiga beteende och, i punkt 102 i den överklagade domen, förklarade att kommissionen hade gjort rätt när den ansåg att Total inte brutit nämnda presumtion.

21 Den andra grundens första del bygger på samma argument som Total åberopade vid tribunalen till stöd för sitt påstående att presumtionen om avgörande inflytande tillämpats på ett felaktigt sätt och inte för en eventuell invändning om åsidosättande av motiveringsskyldigheten. I målet om överklagande kritiserar Total emellertid inte längre tribunalens resonemang i denna fråga i den överklagade domen, utan har endast påstått att tribunalen gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att inte ogiltigförklara det omtvistade beslutet på grund av bristande motivering vad avser Totals argument för att bryta presumtionen om avgörande inflytande.

22 Nämnda delgrund innebär att det i målet om överklagande anförs ett nytt argument som riktar sig mot motiveringen i det omtvistade beslutet vad avser hur presumtionen om avgörande inflytande tillämpats. Denna delgrund kan således inte upptas till sakprövning, eftersom domstolen i ett mål om överklagande i princip endast är behörig att pröva den rättsliga bedömningen av de grunder och argument som har framförts i lägre instans (se, för ett liknande resonemang, dom Gascogne Sack Deutschland/kommissionen, C-40/12 P, EU:C:2013:768, punkt 52).

23 I den första grundens andra del hävdas att tribunalen ersatt motiveringen i det omtvistade beslutet med en egen motivering. I likhet med vad som är fallet med den andra grundens första del kan grundens andra del inte heller upptas till sakprövning, eftersom den med nödvändighet förutsätter en prövning av motiveringen till det omtvistade beslutet.

24 Överklagandet kan således inte i någon del bifallas med stöd av denna grund.

Den första och den tredje grunden

Parternas argument

25 Enligt Total har bolaget hållits ansvarigt för, och solidariskt ålagts att betala böter för, en överträdelse som dess dotterbolag ensamt ansvarar för. Tribunalen har dock nedsatt böterna för dotterbolaget, utan att göra en motsvarande nedsättning för moderbolaget, vilket innebär att en strängare påföljd gäller för moderbolaget än dotterbolaget. Med hänsyn till att Totals ansvar uteslutande är ett härlett ansvar finns det inte något rättsligt stöd för det bötesbelopp som motsvarar skillnaden mellan moderbolagets och dotterbolagets böter, närmare bestämt 2 704 158 euro. Denna ändring av arten av moderbolagets ansvar följer dessutom av den överklagade domen utan att moderbolaget vid något tillfälle getts möjlighet att yttra sig på denna punkt, vilket innebär att dess rätt till försvar har åsidosatts.

26 Enligt Total är situationen densamma som i det mål som ledde fram till dom kommissionen/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), i vilken domstolen först konstaterade att moderbolagets ansvar i sin helhet är härlett och accessoriskt, och därmed avhängigt av dotterbolagets ansvar, varefter domstolen anpassade moderbolagets böter till dotterbolagets nedsatta böter. Total är ett moderbolag vars ansvar i sin helhet härleds från dotterbolagets ansvar. Eftersom den tid som Total deltagit i den överträdelse som lagts bolaget till last därför med nödvändighet är samma som för dotterbolaget och eftersom dotterbolagets böter satts ned endast av den anledningen att varaktigheten minskats vad avser just detta bolag, borde tribunalen ha använt sin behörighet att ändra beslut, på samma sätt som i dom kommissionen/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), och anpassat moderbolagets böter till vad som slutligen ålagts dess dotterbolag.

27 Total har tillagt att den överklagade domen och dom Total Raffinage Marketing/kommissionen (T-566/08, EU:T:2013:423) meddelades samma dag av samma sammansättning av domare, vilket innebär att tribunalen, genom sitt beslut att inte ändra bötesbeloppet vad avser Total, åsidosatt principen om icke-diskriminering mellan två mål som rör samma omständigheter och två enheter som ingår i ett och samma företag. I unionsdomstolens behörighet att ändra beslut ingår att ändra bötesbeloppet. Unionsdomstolen får däremot inte ändra beslutet om solidariskt och enhetligt ansvar för enheter som utgör ett och samma företag, när moderbolagets ansvar är helt avhängigt dotterbolagets ansvar. Tribunalen har således gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att ändra den solidariska och enhetliga arten av Totals och dotterbolagets ansvar och därmed även den solidariska och enhetliga arten av de böter som bolagen ålagts.

28 Kommissionen anser att Total saknar stöd för sina argument, eftersom dessa argument vilar på den felaktiga premissen att tribunalen genom att ogilla Totals talan fördjupade omfattningen av bolagets ansvar. Tribunalens beslut att ogilla talan påverkar emellertid inte Totals ansvar eller bötesbeloppet. Den omständigheten att tribunalen satt ned dotterbolagets böter påverkar på intet sätt omfattningen av Totals ansvar, vilket bolag även framdeles är skyldigt att betala hela bötesbeloppet.

29 Kommissionen har gjort gällande att den enda omständigheten att Total, vad avser en del av bötesbeloppet, numera är ensam gäldenär i förhållande till kommissionen inte innebär en förändring av bötesbeloppet, utan endast är en oundviklig följd av tribunalens beslut att, såsom framgår av dom Total Raffinage Marketing/kommissionen (T-566/08, EU:T:2013:423), ändra dess medgäldenärs böter. Rent allmänt kan situationen för ett moderbolag som ålagts att solidariskt med sitt dotterbolag betala böter inte skiljas från vad som gäller för andra juridiska enheter som hållits solidariskt ansvariga och som är medgäldenärer för böterna. När två personer solidariskt ålagts att betala ett bötesbelopp och en medgäldenärs bötesbelopp nedsätts, så medför detta oundvikligen att den andre medgäldenären blir ensam ansvarig för mellanskillnaden.

30 Enligt kommissionen kan ett moderbolag och dess dotterbolag alltid tillsammans väcka en enda talan mot beslutet att ålägga dem böter. När moderbolaget väljer att i en egen talan yrka att ett beslut om böter ska ogiltigförklaras och ändras beror målets utgång på vilka argument som anförs i det målet och inte på de argument som dess dotterbolag eventuellt framför i en parallell talan. I vilket fall som helst är de villkor som domstolen har uppställt i dom kommissionen/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), angående vad som avses med ”samma sak” i två mål där moderbolag och dotterbolag har väckt talan parallellt, inte uppfyllda i förevarande fall. Även om både Total och dess dotterbolag vid tribunalen kritiserat kommissionens bedömning av hur länge bolagen deltagit i överträdelsen, så har tribunalen satt ned dotterbolagets böter med hänsyn till argument som framförts av dotterbolaget men inte av moderbolaget.

Domstolens bedömning

31 I Totals första och tredje grund görs gällande att tribunalen i den överklagade domen inte beaktat dom Total Raffinage Marketing (T-566/08, EU:T:2013:423), i vilken Total Frances böter nedsattes till 125 459 842 euro. Total menar att tribunalen i enlighet med domstolens praxis som följer av dom kommissionen/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) var skyldig att nedsätta nämnda böter även vad gäller Total.

32 Unionens konkurrensrätt avser verksamheten i företag. Fördragens upphovsmän har valt att använda begreppet ”företag” för att utpeka den som begår en överträdelse av konkurrensrätten, och som, med tillämpning av artiklarna 101 FEUF och 102 FEUF, kan bli föremål för en sanktionsåtgärd, och inte andra begrepp såsom ”bolag” eller ”juridisk person”, som används i bland annat artikel 54 FEUF (se dom kommissionen m.fl./Siemens Österreich m.fl., C-231/11 P-C-233/11 P, EU:C:2014:256, punkterna 41 och 42, och där angiven rättspraxis).

33 Begreppet företag omfattar varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och oavsett hur den finansieras. Begreppet företag ska förstås som en ekonomisk enhet, även om enheten i juridisk mening består av flera fysiska eller juridiska personer. När en sådan ekonomisk enhet har överträtt konkurrensreglerna ska den, enligt principen om personligt ansvar, ansvara för överträdelsen (se dom kommissionen m.fl./Siemens Österreich m.fl., C-231/11 P-C-233/11 P, EU:C:2014:256, punkterna 43 och 44, och där angiven rättspraxis).

34 En juridisk person som inte begått en överträdelse av konkurrensrätten kan under vissa omständigheter likväl åläggas en påföljd för en annan juridisk persons överträdelse om dessa två personer ingår i samma ekonomiska enhet och således utgör det företag som har överträtt artikel 101 FEUF (se dom kommissionen m.fl./Siemens Österreich m.fl., C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, punkt 45).

35 Ett moderbolag kan således hållas ansvarigt för ett dotterbolags beteende om moderbolaget faktiskt utövar ett avgörande inflytande på dotterbolagets agerande (se, för ett liknande resonemang, dom Akzo Nobel m.fl./kommissionen, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punkterna 58 och 59, och där angiven rättspraxis).

36 Om ett moderbolag äger 100 procent av kapitalet i ett dotterbolag, så föreligger en motbevisbar presumtion om att moderbolaget faktiskt utövar ett avgörande inflytande på dotterbolaget (se dom Akzo Nobel m.fl./kommissionen, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punkt 60 och där angiven rättspraxis).

37 I förevarande fall har kommissionen hållit Total ansvarigt för Total Frances agerande och ålagt bolagen att gemensamt och solidariskt betala 128 163 000 euro i böter. Såsom framgår av punkt 10 ovan har tribunalen i sin dom Total Raffinage Marketing/kommissionen (T-566/08, EU:T:2013:423) satt ned dotterbolaget Total Frances böter till 125 459 842 euro.

38 Domstolen har förklarat att moderbolagets ansvar, i en situation där det ansvaret helt härrör från dotterbolagets ansvar och det inte förekommit något som moderbolaget kan hållas individuellt ansvarigt för, inte kan vara mer omfattande än dotterbolagets ansvar (se, för ett liknande resonemang, dom kommissionen/Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, punkterna 37, 39, 43 och 49).

39 För att de principer som framgår av denna rättspraxis ska kunna tillämpas av unionens domstolar måste vissa formella villkor vara uppfyllda, däribland att dotterbolaget och moderbolaget parallellt har väckt talan i samma sak (se dom kommissionen/Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, punkt 49). Domstolen har preciserat att begreppet ”samma sak” inte medför ett krav på att bolagens talan och argument måste vara identiska (se dom kommissionen/Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, punkt 43).

40 Domstolen konstaterar att dessa villkor är uppfyllda i förevarande fall. I likhet med vad som var fallet med moderbolaget och dotterbolaget i dom kommissionen/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) har både Total och Total France väckt talan mot det omtvistade beslutet och talan i de båda målen rör samma sak, eftersom de bland annat rör överträdelsens varaktighet.

41 Även om domstolen i dom kommissionen/Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) endast uttalat sig om den processuella möjligheten att, när talan väckts av ett moderbolag vars ansvar helt härrör från dess dotterbolags ansvar, beakta utgången i målet rörande den talan som väckts av dotterbolaget, så framgår det emellertid av domstolens praxis, bland annat dom Areva m.fl./kommissionen (C-247/11 P och C-253/11 P, EU:C:2014:257, punkterna 136-138), att ett moderbolag, vars ansvar helt härrör från dotterbolagets ansvar i princip ska komma i åtnjutande av en eventuell nedsättning av dotterbolagets böter när de ovan angivna processuella villkoren är uppfyllda.

42 Tribunalen har således gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att inte beakta utgången i dom Total Raffinage Marketing/kommissionen (T-566/08, EU:T:2013:423).

43 Överklagandet kan således vinna bifall på den första och den tredje grunden.

44 Den överklagade domen ska därför upphävas i den del tribunalen inte anpassat Totals böter till Total Frances böter.

45 Mot denna bakgrund och med hänsyn till den dom som meddelas i dag i målet Total Marketing Services/kommissionen (C-634/13 P, EU:C:2015) saknas det anledning att pröva den fjärde, femte och sjätte grunden för överklagandet, vilka anförts i andra hand.

46 Enligt artikel 61 första stycket andra meningen i stadgan för Europeiska unionens domstol kan domstolen, om den upphäver tribunalens avgörande, själv slutligt avgöra målet, om detta är färdigt för avgörande. Så förhåller det sig i detta fall.

47 Med hänsyn till övervägandena i punkterna 38-44 ovan ska Totals böter sättas ned till samma belopp som ålagts dess dotterbolag, Total France, såsom framgår av punkt 1 i domslutet i dom Total Raffinage Marketing/kommissionen (T-566/08, EU:T:2013:423).

48 De böter som ålagts Total gemensamt och solidariskt med Total France i artikel 2 i det omtvistade beslutet fastställs till 125 459 842 euro.

Rättegångskostnader

49 När överklagandet avvisas eller ogillas, eller när överklagandet bifalls och domstolen själv slutligt avgör saken, ska domstolen enligt artikel 184.2 i rättegångsreglerna besluta om rättegångskostnaderna.

50 Enligt artikel 138.1 i rättegångsreglerna, som enligt artikel 184.1 ska tillämpas i mål om överklagande, ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna om detta har yrkats. Enligt artikel 138.3 i rättegångsreglerna ska vardera parten bära sina rättegångskostnader, om parterna ömsom tappar målet på en eller flera punkter. Domstolen får emellertid besluta att en part ska ersätta en del av den andra partens rättegångskostnader, om det framstår som skäligt med hänsyn till omständigheterna i målet.

51 Med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall beslutas att Total ska ersätta tre fjärdedelar av kommissionens rättegångskostnader och bära tre fjärdedelar av sina egna rättegångskostnader i målet om överklagande och förfarandet vid tribunalen och att kommissionen ska bära en fjärdedel av sina rättegångskostnader och ersätta en fjärdedel av Totals rättegångskostnader i de två förfarandena.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

1) Den av Europeiska unionens tribunal meddelade domen Total/kommissionen (T-548/08, EU:T:2013:434) upphävs i den del de böter som ålagts Total SA inte anpassats till de böter som ålagts Total Raffinage Marketing SA i dom Total Raffinage Marketing/kommissionen (T-566/08, EU:T:2013:423).

2) Överklagandet ogillas i övrigt.

3) De böter som ålagts Total SA gemensamt och solidariskt med Total Raffinage Marketing SA i artikel 2 i kommissionens beslut K(2008) 5476 slutlig av den 1 oktober 2008 om ett förfarande enligt artikel [81 EG] och artikel 53 i EES-avtalet (ärende COMP/39.181) – Ljusvax) fastställs till 125 459 842 euro.

4) Total SA ska ersätta tre fjärdedelar av Europeiska kommissionens rättegångskostnader och bära tre fjärdedelar av sina egna rättegångskostnader i målet om överklagande och i förfarandet vid tribunalen.

5) Europeiska kommissionen ska bära en fjärdedel av sina rättegångskostnader och ersätta en fjärdedel av Total SA:s rättegångskostnader i målet om överklagande och förfarandet vid tribunalen.

Underskrifter